Lakivaliokunnalle

Lisälausunto

Asia: HE 61/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 17 ja 20 luvun muuttamiseksi

Valiokunta pyysi, että toimittaisitte vielä kirjalliset lisäselvitykset/laittaisitte paperille huomionne niistä kahdesta kokouksen lopussa käsitellystä teemasta eli

1. väkivaltakuvauksen hallussapidon osalta kysymys "hallussapidosta" vai "pääsyn hankkimisesta" jne.
2. Väkivaltakuvauksen hallussapidon osalta rangaistusasteikosta ja poliisin mahdollisuuksista tutkia näitä rikoksia (paperitiikerikysymys).

Esitin aikaisemmassa kirjallisessa lausunnossa perusteltua kritiikkiä ehdotettuun lainmuutokseen väkivaltakuvauksen hallussapidon kriminalisoinnista. Kiinnitin myös huomiota siihen, että kuvien hallussapito voi toteutua varsin helpostikin, kun kuvaviestejä esimerkiksi jaetaan somealustoilla, jolloin niitä tallentuu älylaitteille. Sen vuoksi kriminalisoinnista tulee helposti ongelmallisen laaja-alainen. Toisaalta saattaa olla, että teknisin järjestelyin kuvia pystytään järjestämään katseltaviksi siten, ettei niitä tarvitse itse tallentaa omalle koneelle, mutta voi silti olla niin, että kuvien katselu myöhemmin uudelleen hyvinkin onnistuu. Tällaisen aukon tilkitseminen säätämällä rangaistavaksi pääsyn hankkiminen voi sinänsä olla perusteltua, mutta vastaavasti ongelmaksi muodostuu se, että henkilö, jonka on hankkinut pääsyn johonkin materiaaliin, ei välttämättä vielä edes tiedä, mitä se materiaali sitten on.

Kiinnitän myös huomiota siihen aivan perustavanlaatuiseen ongelmaan, että raakaa väkivaltaa sisältävää materiaalia esimerkiksi sodista on kansainvälisesti hyvin vapaasti saatavissa, koska esitetynlaista kriminalisointia ei maailmalla yleisesti ole. On joka tapauksessa hyvin ongelmallista rajoittaa kansallisella lainsäädännöllä tällaisen aineiston katselua ja tallentamista, eikä pääsyä tällaiseen ulkomaiseen aineistoon oikeastaan laajemmin voi edes rajoittaa, sillä Suomi ei ole eikä halua olla sellainen maa, joka korostaa teknologista "palomuuria" maansa ulkorajoilla. Tällaisia pyrkimyksiä on lähinnä diktatuureissa. Kriminalisointi vaikuttaisi ainoastaan kotimaisten toimijoiden toimintaan. Pääsyn hankkimisen kriminalisointi ratkaisisi siten yhden ongelman, mutta loisi uusia.

Väkivaltakuvauksen hallussapitorikoksen rangaistusasteikoksi esitetään ainoastaan sakkorangaistusta, mikä merkitsisi sitä, ettei poliisi pystyisi tehokkaasti valvomaan lain noudattamista, koska sillä ei olisi oikeutta käyttää laite-etsintää eikä kotietsintää. On totta, että tältä kannalta olisi ongelmallista, että rangaistussäännöksessä ei olisi vankeusasteikkoa. 6 kuukauden vankeuden enimmäisrangaistus avaisi tien tällaisten pakkokeinojen käyttöön. Ongelmana olisi kuitenkin se, että kyse on sellaisesta hyvin uudentyyppisestä kuvamateriaalin hallussapitorikoksesta, jota ei maailmalla juuri tunneta, ja joka kattaa ihmisiin kohdistettavan raa'an väkivallan ohella eläimiin kohdistettavan väkivallan. Sellaista lainsäädäntöä ei varsinaisesti ole esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan mukaisten sallittujen sananvapauden rajoitusehtojen nojalla tarkasteltu. Rajoituslauseke kuuluu seuraavasti:

> 2. Koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.

On jossain määrin kyseenalaista, voidaanko perustella painavaa yhteiskunnallista tarvetta saattaa voimaan sellaista rikosoikeudellista sääntelyä tällä aihealueella, jossa rangaistusasteikkoon tulisi vankeusuhka. Pitäisin täysin mahdollisena, että vastaavat näkökohdat ovat hillinneet tällaisen hyvin moralistisen lainsäädännön säätämistä muissa vertailumaissa. On myös muistettava, että Suomi on yksi Pohjoimaista, joka tunnetaan Euroopassa hyvin vahvasta sananvapauden suojaa korostavasta valtiosääntöperinteestään. Ja vastaavasti tuskin Suomi erottuu muista Euroopan maista olennaisesti sen paremmin väkivallan kuin väkivaltakuvien tai edes eläinten kohtelun kysymyksissä. Myönnän kuitenkin sen, että ellei rangaistusasteikosta säädetä, lainsäännös todellakin jää "paperitiikeriksi".

Kiinnitän vielä huomiota siihen, että mitä vakavammaksi kyseinen rikos määritellään, sitä korkeammalle viritetään myös odotukset siitä, että viranomaiset aktiivisesti selvittävät näitä rikoksia. En pidä välttämättä kovin hyvin käytettynä esitutkintaresurssina sitä, että satunnaisia kuvien hallussapitäjiä aktiivisesti etsittäisiin. Alun perin ajatuksena on ollut tarve säätää rangaistavuudesta, jotta asiaan voidaan puuttua silloin, kun tällaista materiaalia tulee vastaan. Jos todella ryhdyttäisiin aktiivisiin tutkintatoimiin, myös lainmuutokseen liittyvät kustannusarviot tulisi päivittää vastaaviksi. Poliisin esitutkinta on jo tällä hetkellä erittäin kuormitettua.

Helsingissä, 10.9.2025

Kimmo Nuotio,
rikosoikeuden professori
Helsingin yliopisto